

GLASILO MUZEJA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

**MUZEJSKI
VJESNIK**
11

YU ISSN 0350-9370

MUZEJSKI VJESNIK

11

MUZEJSKI VJESNIK

GLASILO MUZEJSKOG DRUŠTVA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

(Bjelovar, Čakovec, Čazma, Grabrovnica, Kalinovac, Koprivnica, Križevci, Kutina, Trakošćan, Varaždin, Varaždinske Toplice i Virje)

TEHNIČKO UREDNIŠTVO

Ljerka Albus, Antica Bregović, Miroslav Klemm, Magdalena Lončarić, Darko Sačić

Urednik: Darko Sačić

Naslovna stranica: Darko Sačić

Muzejski vjesnik izlazi jedanput godišnje. Rukopise ne honoriramo i ne vraćamo.

Za sadržaj tekstova odgovaraju autori.

Glasiло solidarno financiraju muzeji sjeverozapadne Hrvatske.

Nakladnik:

Gradski muzej Varaždin

Za nakladnika: Darko Sačić

Tisak: NIŠRO Varaždin

Broj 11 — Ožujak 1988.

God. XI

Naklada 800 komada

Naslovna stranica: Detalj s izložbe »Sportski kostim nekad i danas«, biciklistkinja
1898. g.

Prijevod: Doris Baričević, Ljerka Perči, Oka Ričko, Marina Šimek

MUZEJSKI
VJESNIK

11

GRADSKI MUZEJ VARAŽDIN
IZLOŽBENI LIST
11

OTKRICE SREDNJOVJEKOVNE ARHITEKTONSKE PLASTIKE U GLOGOVNICI KRAJ KRIŽEVACA

Malo je arhitektonskih spomenika kontinentalne Hrvatske, za koje se može reći da su sačuvali građevne dijelove iz doba romanike. Na ovim našim sjevernohrvatskim prostorima, barem za sada, oskudno poznajemo arhitektonske plastične detalje iz vremena prije 15. stoljeća a kamo li ne iz doba romanike. Među one rijetke arhitektonske spomenike sjeverne Hrvatske, koji su djelomično sačuvali romaničke dijelove, ubraja se župna crkva sv. Marije u Glogovnici¹.

Do sada ovdje znademo za četiri srednjovjekovne arhitektonske plastike, od kojih su se sačuvala tri.

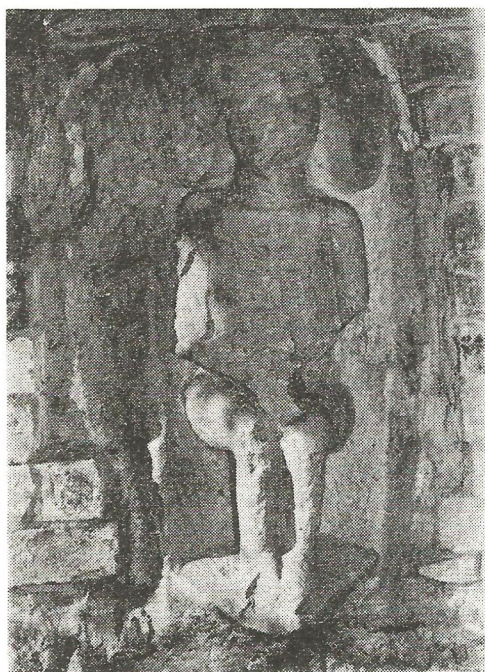
Jedna je bila uzidana kao građevni materijal na tavanu prezbiterija. Izvađena je oko 1935. godine te se danas čuva u križevačkom gradskom muzeju. To je konzola s naokrupno klesanom ljudskom glavom, romanički ispupčenih bjeloočnica.

Druge dvije glogovničke plastike, nalaze se uzidane visoko na zidju crkve. Jedna na zidu južne lađe a druga na zvoniku s vanjske strane. Niti ova posljednja nije tamo oduvijek. Uzidana je na zvonik oko 1870. godine.

Na do sada nepoznatu glogovničku plastiku, naišao sam u Gornjoj Glogovnici. Uzidana je kao građevni materijal u podrumu napuštene kuće broj 59². Po dimenzijama i izgledu podsjeća na one dvije plastike visoko uzidane na zidju glogovničke crkve. Širina kamena iznosi 30 cm a visina 70 cm. Lik je u sjedećem položaju sa sklopjenim rukama na koljenima. Donji dio glave i lijeva podlaktica su odlomljeni, vjerojatno prilikom iskopavanja. Na prsima figure, reljefno je isklesan dvostruki križ.

Kao što su i ostale do sada poznate arhitektonske plastike iz Glogovnice,

s nekog do sada nepoznatog lokaliteta ili iz zidja same crkve, s vremenom postale dostupne promatranju, osobito konzola koja se čuva u križevačkom gradskom muzeju, nadam se da će i novootkrivena plastika doći na pravo mjesto, iz svojeg polustoljetnog skloništa³.

*Glogovnica, arhitektonska plastika
(foto: V. Palošika)*

Iz ovoga se vidi, da sva do sada poznata arhitektonska plastika pa i ova novootkrivena, potječe s ovog terena, da je imala istu sudbinu, što znači da je bila uzidana kao građevni materijal te da za njom treba tragati, u samom zidju crkve ili u okolici, na što je već upozorila dr Anđela Horvat.

Izvori potvrđuju postojanje ovih srednjovjekovnih objekata u Glogovnici: crkva sv. Marije kao prepozitura⁴,

župna crkva sv. Jurja, karner i fortifikacijski objekt-kaštel, za koji postoji najveća vjerojatnost da je bio na gradištu, na kojem se nalazi današnja crkva.

Vrlo je vjerojatno, da nam ovaj nalaz srednjovjekovne arhitektonske plastike, sa isklesanim dvostrukim križem na prsima, potvrđuje da se sjedište prepoziture Regularnih kanonika sv. Groba jeruzalemskog, nalazilo na brijegu zvanom Crkvenjak. To tim više, što je dvostruki križ poznat kao znak spomenutih kanonika².

BILJESKE:

1. Dr. Andela Horvat: Prilozi povijesno-umjetničkim problemima u nekoć templarskoj Glogovnici kraj Križevaca. »Peristil« br. 4, Zagreb, 1961.

2. Na tu plastiku upozorila me je Ana Durbek iz Gornje Glogovnice, na čemu joj ovim putem toplo zahvaljujem. Od nje sam saznao, da je Stjepan Ščetar s položaja Barbarica, gdje je imao vinograd, pred 50—55 godina, iskopavao klesance za gradnju kuće. S tog lokaliteta navodno potječe arhitektonska plastika, koju mještani nazivaju Barbarica.

Zapadno od Donje Glogovnice, prostiru se slikoviti brijegovi s vinogradima i klijetima, od kojih se još nade i onih sa slannatim krovom. Poznati su pod zajedničkim imenom Crkvenjak. Lokalitet Barbarica smješten je na strmoj padini visokoga brijega, čiji se vrh naziva Spica. Nekada se i taj vrh naziva Barbarica. Na Spici je plato s kojeg se pruža lijepi vidik prema Kalniku i Donjoj Glogovnici, kojom dominira prostrana župna crkva. Na Spici sam uočio klijet Marijana Crnčić, kojoj je ulaz sa južne strane zidan klesancima, dovezenim s nekog lokaliteta sjeverno od glogovničke župne crkve. Kamenom s tog lokaliteta zidana je i klijet Durbekovih na Crkvenjaku.

Zapadno od Špice, prostire se brijeg Vid. Navodno su tamo još vidljivi ostaci crkve sv. Vida.

Eto, nekoliko informacija s ovog terena onima, koji će moguće na temelju napomenutih indicija vršiti u buduće daljna istraživanja.

3. Ivan Fureš, sadašnji vlasnik kuće br. 59 u Gornjoj Glogovnici, pokazao je susretljivost i dobru volju da se »Barbarica« preveze u križevački gradski muzej, za što mu od srca zahvaljujem.

4. Zanimljivo je da se spominje prepozit »montis s. Marie de Glogonza«. To bi upućivalo na zaključak, da je crkva bila smještena na povišenome mjestu-gradini. Položaj Spica na Crkvenjaku, više odgovara tome opisu, nego li povišeno gradište, na kojem se nalazi današnja župna crkva.

5. Lelja Dobronić: Regularni kanonici sv. Groba jeruzalemskog u Hrvatskoj Croatia Christiana Periodica, god. VIII, br. 14. Zagreb 1984.

LITERATURA:

Lelja Dobronić: Viteški redovi, KS, Zagreb, 1984.

Lelja Dobronić: Posjedi i sjedišta templara, ivanovaca i sepulkralaca u Hrvatskoj, Rad JAZU, knjiga 406, Zgb. 1984.

Hvala dr. Doris Baričević za prijevod na njemački, prof. Andriji Lukinović za pomoć glede literature te dr. Josipu Buturcu za korisne savjete.

Eine mittelalterliche architektonische Plastik aus Glogovnica bei Križevci

Romanische Bauplastik ist im kontinentalen Teil Kroatiens eine Seltenheit. Zu den wenigen Kirchen mit Spuren romanischer Bauplastik gehört die Kirche der hl. Maria in Glogovnica. Von den erhaltenen Fragmenten sind zwei in die Kirche eingemauert, während sich das dritte im Stadtmuseum von Križevci befindet.

Dem Autor ist es gelungen, noch eine vierte romanische Plastik zu entdecken. Sie ist als Baumaterial im Keller eines Bauernhauses in Gornja Glogovnica eingemauert, und erinnert nach Dimensionen und Form sehr an die beiden Plastiken die in großer Höhe in die Mauern der Kirche der hl. Maria in Glogovnica eingemauert sind. In einer flachen Nische sitzt eine 70 cm hohe männliche Figur, mit auf den Knien gefalteten Händen. Kopf und linker Unterarm sind zerstört, das Gesicht unkenntlich. Auf der Brust der Figur befindet sich ein reliefartig gemeißeltes zweifaches Kreuz.

Es stellt sich nun die Frage, von welchem mittelalterlichen Gebäude in Glogovnica diese seltene Plastik stammen könnte. Die heutige Marienkirche wurde nämlich erst Ende des XV. bis Anfang des XVI. Jahrhunderts erbaut.

Aus den geschichtlichen Quellen kennen wir folgende mittelalterliche Bauwerke in Glogovnica: die Kirche der hl. Maria als Präpositur der Regulären Kanoniker vom Hl. Grab in Jerusalem, die Pfarrkirche des hl. Georg, den Karner und das befestigte Kastell (das wahrscheinlich an der Stelle der heutigen Marienkirche stand). Der neue Fund dieser mittelalterlichen Bauplastik mit dem gemeißelten zweifachen Kreuz auf der Brust, kann wahrscheinlich als Beweis angesehen werden, daß die Präpositur der Regulären Kanoniker vom Heiligen Grab in Jerusalem einst auf dem Crkvenjak genanten Berg gestanden hatte. Das zweifache Kreuz ist nämlich das bekannte Kennzeichen dieses Ordens.